

بررسی علل انصراف دانشجویان از تحصیل؛ مورد دانشگاه رازی کرمانشاه

کیومرث زرافشانی^{1*}، لیدا شرفی²، اکرم بیناییان³، افسانه ملک حسینی⁴، مرضیه نوروزی⁵ و حسین حیدری⁶

چکیده

در حال حاضر، آموزش عالی کشاورزی کشور با مشکلاتی از قبیل نگهداشت دانشجویان در دانشکده‌های کشاورزی مواجه است. این وضعیت دشوار موقعی نمود جدی‌تری به خود می‌گیرد که میزان انصراف دانشجویان روند افزایشی داشته باشد. در این مطالعه کیفی دلایل انصراف دانشجویان در دانشکده کشاورزی دانشگاه رازی بررسی شده است. نمونه‌ای هدفمند از 101 دانشجو، که طی سالهای 92-1390 از ادامه تحصیل انصراف داده‌اند، انتخاب شد. برای جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه تلفنی استفاده شد. تحلیل محتوای مصاحبه تلفنی نشان داد که دلایل متعددی به انصراف دانشجویان از تحصیل منجر شده است. در مجموع، 11 طبقه به‌عنوان عوامل مؤثر در انصراف دانشجویان استخراج شد که عبارت‌اند از: امید نداشتن به آینده کاری رشته کشاورزی، علاقه‌مند نبودن به رشته کشاورزی، بازخورد منفی مشاوران در انتخاب رشته کشاورزی، مشکلات اقتصادی خانواده، پایین بودن منزلت اجتماعی رشته کشاورزی، مردانه تلقی شدن رشته کشاورزی، مشکلات خانوادگی، علاقه نداشتن به ادامه تحصیل، مشکلات مربوط به دوره خدمت سربازی، نبود آگاهی درباره رشته کشاورزی و اشتباه کردن در انتخاب رشته. نتایج این مطالعه می‌تواند دستاوردهایی را برای سیاستگذاران آموزش عالی کشاورزی و به‌خصوص مسئولان دانشگاه رازی به همراه داشته باشد. آنها می‌توانند از این نتایج به‌منظور برنامه‌ریزی برای ایجاد تصویری مثبت از رشته‌های کشاورزی بهره بگیرند و برنامه‌های مؤثری را برای دانشجویان سال اول در رشته کشاورزی تدارک ببینند.

کلید واژگان: آموزش عالی، انصراف، کشاورزی، نگهداشت.

1. دانشیار پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه رازی کرمانشاه، کرمانشاه، ایران.

*. نویسنده مسئول: Zarafshani2000@yahoo.com

2. دانشجوی دکتری رشته توسعه کشاورزی، دانشگاه رازی کرمانشاه، کرمانشاه، ایران: Lids.sharafi@yahoo.com

3. دانشجوی دکتری رشته توسعه کشاورزی، دانشگاه رازی کرمانشاه، کرمانشاه، ایران: binaiianakram@yahoo.com

4. دانشجوی دکتری رشته توسعه کشاورزی، دانشگاه رازی کرمانشاه، کرمانشاه، ایران: mafsanhe@yahoo.com

5. کارشناس ارشد رشته ترویج کشاورزی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران: m.noruzi6@yahoo.com

6. دانشجوی دکتری رشته توسعه کشاورزی، دانشگاه رازی کرمانشاه، کرمانشاه، ایران: Hosseynehaidari@yahoo.com

دریافت مقاله: 1394/4/19 پذیرش مقاله: 1395/1/16

مقدمه

تحولات سریع فناوری و افزایش حجم سرمایه‌گذاری در تولید کالا و خدمات و به تبع آن رشد سریع اقتصادی، به‌ویژه در اواسط قرن بیستم، گسترش دانشگاهها و مراکز آموزش‌عالی را در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه به دنبال داشته است (Tofighi Darian, 2010). آموزش‌عالی به‌عنوان مهم‌ترین و سازنده‌ترین نهاد اجتماعی (Hejazi & Mashhadi, 2008) عهده‌دار رسالت‌هایی همچون تولید دانش، تربیت نیروی متخصص مورد نیاز جامعه، گسترش فناوری، نوآوری و خلاقیت است. بنابراین، برای قرار گرفتن در مسیر توسعه و جلوگیری از عقب ماندگی باید شرایطی فراهم شود که دانشگاهها بتوانند دانشجویان را برای به‌کارگیری فناوری جدید و پذیرش مسئولیتهای مختلف در سطح سازمان و جامعه پرورش دهند. در حال حاضر، نظام آموزش‌عالی ایران یکی از ارکان آموزش و پرورش نیروهای متخصص در کشور است که با توجه به تحقیقات و بررسی‌های انجام شده می‌توان اعلام کرد که بنا به دلایل متعدد، دستیابی به هدف تربیت نیروهای متخصص و ایجاد اشتغال برای آنها در سطح جامعه محقق نشده است (Dehghan, Sohani Darban & Fekri, 2008). مراکز آموزش‌عالی با تربیت نیروی انسانی در شکوفایی کشور نقش مهمی دارند، بدین ترتیب که با افزایش موجودی سرمایه انسانی، بهره‌وری نیروی کار ارتقا می‌یابد و به رشد و توسعه کشور منجر می‌شود.

یکی از بخشهای فعال و پویا که در تولید درآمد ناخالص ملی و اشتغال کشور سهم عمده‌ای دارد، بخش کشاورزی است. کشاورزی به مفهوم عام آن شغل اصلی اجداد ما بوده و دانش فنی آن سینه به سینه به شکل آموزش غیر رسمی به نسلهای بعدی منتقل شده است؛ اما آموزش کشاورزی به مفهوم رسمی آن عمر چندانی ندارد و سابقه آن تقریباً به اوایل قرن حاضر بر می‌گردد. در این مدت، مراکز آموزشی و دانشگاههای متعددی به پرورش فرهیختگان بخش کشاورزی رو آورده‌اند و همه ساله تعداد زیادی دانش‌آموخته حاصل خروجی نظام آموزش‌عالی در این بخش است. در رویکرد علمی، در صورتی که بازده مورد انتظار از آموزش‌عالی حاصل نشود، افت تحصیلی و ائتلاف منابع آموزشی مطرح می‌شود (Tamanaee Far, Niazi, Amini, 2008). افت تحصیلی یکی از موضوعات مهم قابل بررسی در نظام آموزش‌عالی کشور است (Noorshahi, 1997) و انصراف، ترک تحصیل و تغییر رشته از برندهای نامطلوب در نظامهای آموزشی و از مصادیق شکست و افت تحصیلی به‌شمار می‌روند (Motlagh, Elham Poor & Shakkornia, 2009). به‌طور کلی، بازده سرمایه‌گذاری در نظام آموزش‌عالی ارتباط مستقیمی با افت تحصیلی دارد، زیرا افت تحصیلی در هر سال معادل هزینه سرانه آموزشی زیان‌آور است. به‌علاوه، افت تحصیلی به معنای اشتغال محلی از ظرفیتهای محدود مؤسسات آموزش‌عالی و محروم کردن جامعه از بازده نظام آموزشی است (Noorshahi, 1997). بررسی مشکلات نظام آموزش کشاورزی از این نظر مهم است که دانشکده‌های کشاورزی با وجود اختصاص بیشترین سهم بودجه دانشگاهها به خود، کارایی لازم را ندارند (Amiri Ardakani, 1998). بر اساس

برآورد وزارت علوم، تحقیقات و فناوری با توجه به استانداردهای مطلوب آموزشی، هزینه تربیت یک دانشجوی کشاورزی 1/8 برابر یک دانشجوی پزشکی، 2/5 برابر یک دانشجوی فنی، مهندسی و علوم پایه و 2/7 برابر یک دانشجوی رشته بازرگانی و علوم انسانی است (Zamani & Azizi, 2007). در حالی که طی سالهای اخیر در بسیاری از دانشگاههای کشور از جمله دانشکده کشاورزی دانشگاه رازی کرمانشاه شاهد تقاضای کمتری از جانب داوطلبان کنکور و همچنین پذیرفته‌شدگان کنکور برای ادامه تحصیل در رشته کشاورزی هستیم. در حقیقت، به نظر می‌رسد که علاقه‌مندی به این رشته در میان داوطلبان کنکور و حتی دانشجویان، پس از پذیرش در کنکور سراسری، کاهش یافته است و بسیاری از دانشجویان با وجود گذراندن برخی از واحدهای درسی در رشته کشاورزی از ادامه تحصیل انصراف داده‌اند. بر اساس مدارک موجود، تعداد انصراف دهندگان در گرایشهای مختلف کشاورزی در دانشگاه رازی طی سالهای تحصیلی 1390 تا 1392، 247 نفر گزارش شده است. سؤال این است که چرا با وجود گذراندن سد بزرگی به نام کنکور و ورود به دانشگاه، تعداد بسیار زیادی از دانشجویان از ادامه تحصیل در گرایشهای گوناگون رشته کشاورزی انصراف داده‌اند؟ برای پاسخگویی به این سؤال، در تحقیق حاضر علل انصراف و ترک تحصیل دانشجویان در پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه رازی کرمانشاه بررسی و راهکارهای لازم برای حل مشکلات مربوط ارائه شده است.

مبانی نظری و پیشینه

شناخت علل انصراف و تمایل نداشتن افراد به تحصیل در رشته‌های کشاورزی به دلیل اینکه متأثر از عوامل متعددی همچون دانشجو، خانواده، مدرسه و جامعه‌ای است که فرد در آن زندگی می‌کند، جزء مسائل پیچیده و دشوار محسوب می‌شود. در این خصوص، سه نظریه شامل نظریه تناسب فرد با سازمان⁷، نظریه سیگنال⁸ و نظریه تصویر⁹ وجود دارد که می‌توان علل انصراف دانشجویان را با آن مرتبط دانست.

در نظریه تناسب فرد با سازمان آمده است که اگر افراد بتوانند با محیط کاری خود سازگار شوند، ماندگاری و بهره‌وری آنان در محیط کار افزایش می‌یابد. میزان تناسب فرد با سازمان شاخصی در تصمیم‌گیری شغلی فرد، نگرشهای کاری و ترک شغل در نظر گرفته شده است (Hoffman & Woehr, 2006). افرادی که باورها و ارزشهای مشابهی با سازمان دارند، تعاملات مؤثرتری را با آن برقرار می‌سازند و سطح تعارض و عدم اطمینان آنها نیز پایین‌تر است (Pandey & Welch, 2005). کاربرد این نظریه در محیط دانشگاهی می‌تواند این‌گونه باشد که اگر دانشجویان کشاورزی بتوانند خود را با محیط دانشکده هماهنگ کنند، ماندگاری آنان استمرار خواهد داشت.

۷. Person-organization Fit

۸. Signaling Theory

۹. Image Theory

در نظریه سیگنال، که از متخصصان اقتصاد گرفته شده است، سیگنال یا علامت‌دهی به ایده‌ای که در آن فردی اطلاعات و ادراکات خود را درباره موضوعی معین به طرف مقابل ارسال می‌کند، تعریف می‌شود. مسئله علامت‌دهی از ایده اطلاعات و ادراکات نامتقارن نشئت می‌گیرد (Jafari Parvar, 2011). کاربرد این نظریه در جذب و نگهداشت دانشجویان کشاورزی بدین صورت است که دانشجویان رشته کشاورزی پیامهایی را در خصوص رشته کشاورزی و آینده شغلی آن از دانش و نگرش استادان، دانشجویان، خانواده‌ها و اطرافیان دریافت می‌کنند. چنانچه پیامهای دریافتی مثبت باشد، انگیزه دانشجویان را به ادامه تحصیل بیشتر می‌کند و چنانچه پیامها منفی باشد، موجب سرخوردگی دانشجویان و در نهایت، انصراف آنها از تحصیل خواهد شد.

نظریه تصویر نظریه‌ای است که در آن مردم بر اساس آنچه می‌بینند، تصمیم می‌گیرند. این تصویر می‌تواند وجهه یک دانشگاه و سطح آن در بین سایر دانشگاهها باشد که در جذب دانشجویان رشته کشاورزی مؤثر است. در ایجاد وجهه برای دانشگاه استادان و کلیه دست‌اندرکاران در فرایند جذب دانشجویان کشاورزی نقش بسزایی دارند (Beach, 1990).

در مجموع، آنچه از این نظریه‌ها برداشت می‌شود، این است که تناسب ویژگیهای دانشجو با ماهیت رشته و محیط دانشکده کشاورزی، بازخوردهای مثبت درباره رشته کشاورزی از سوی خانواده، دوستان و استادان و منزلت رشته‌های کشاورزی در جامعه می‌تواند در ماندگاری یا انصراف دانشجویان از تحصیل تأثیرگذار باشد.

محققان مختلفی در خصوص عوامل مؤثر بر عدم تمایل فرد به ثبت نام و ماندن در رشته کشاورزی بررسی کرده‌اند. آنان بر این باورند که انصراف از تحصیل جزء مسائلی است که نظام آموزشی را دچار مشکل می‌کند و به هدر رفتن منابع بسیاری منجر می‌شود. بر طبق مطالعات انجمن تحقیقات ملی¹⁰ علی‌رغم مهم بودن رشته کشاورزی از نظر یادگیری و آموزش، متأسفانه، عده قلیلی از جوانان این رشته را انتخاب کرده‌اند (National Research Council, 1998). در این خصوص، اسپیر (Speer, 1998) معتقد است که دلیل اصلی کاهش جذب دانشجویان به این رشته پایین بودن کیفیت برنامه‌های آموزشی و ناتوانی مسئولان و استادان در جذب دانشجویان بوده است. از دیدگاه پارک و راد (Park & Rudd, 2005) دانشجویان رشته کشاورزی از شغل آینده خود و بازار کار اطلاعات چندانی ندارند و همین اطلاعات محدود آنها را به ادامه تحصیل در این رشته مردد می‌کند؛ به‌طورکلی، تصویر و وجهه دانشگاه یا مراکز آموزشی، تصویر مسئولان دانشگاه و استادان آن در انتخاب این رشته و جذب آنها نقش عمده‌ای دارد (Ryan, Horvath, Kriska, 2005). زمانی پور (Zamanipoor, 2009) به نقل از رنه دو مونت، رئیس اسبق کشاورزی فرانسه، بیان می‌کند که علاقه چندانی در بین دانش‌آموزان ایرانی در خصوص تحصیل در رشته‌های کشاورزی چه در سطوح متوسطه و چه در سطوح عالی مشاهده

نمی‌شود. وی معتقد است که شرایط و نحوه پذیرش دانشجو برای رشته‌های کشاورزی چندان مناسب نیست و به علاوه، ترکیب جنسیتی دانشجویان پذیرفته شده مشخص و منطبق بر طبیعت حرفه کشاورزی نیست.

مطابق با نتیجه پژوهش میر و همکاران (Myers, Breja & Dyer, 2004) از مهم‌ترین موانع جذب دانشجویان به رشته کشاورزی می‌توان به کیفیت آموزشگران و وجدان کاری آنها، کیفیت برنامه‌های آموزشی، تصویر رشته کشاورزی، تصویر محل کار و تحصیل دانشجویان و آموزشگران، علاقه‌مند نبودن به رشته کشاورزی و تسهیلات ضعیف اشاره کرد. ماکما و همکاران (Makma, Houston & Zimmerman, 1991) در باره راه‌های جذب و نگهداشت دانشجویان در مراکز آموزشی کشاورزی دانشگاه ایالت اوهایو بررسی کردند. راه‌حلهای جذب از نظر آنان تهیه بروشورهای ویژه، تدارک برنامه‌های بازدید روزانه دانش‌آموزان دوره دبیرستان از مراکز آموزشی کشاورزی و بازدید از مراکز کشاورزی همچون آزمایشگاههای کشاورزی، مراکز کشت محصولات باغی، فراوری و فروش آن و مواردی از این قبیل است. هیتس تومان و کان کارا (Heitstuman & Cvancara, 1992) در شناسایی عوامل مؤثر بر نگهداشت دانشجویان رشته کشاورزی دانشگاه واشنگتن به اثرهای مشاوره دانشگاهی، تعامل بیشتر دانشجویان با امور مختلف دانشکده مانند امور فرهنگی، ورزشی و تجارب قبلی دانشجویان اشاره کردند. در همین خصوص، ویلدمن و تورس (Wildman & Torres, 2001) تجارب قبلی در کار کشاورزی را از جمله عوامل تعیین کننده در ثبت نام و نگهداشت دانشجویان در رشته کشاورزی مطرح کرده‌اند.

پارک و راد (Park & Rudd, 2005) نیز بر اهمیت مطالعه ویژگی‌های شخصیتی افراد قبل از ورود به شغل کشاورزی تأکید دارند. مطالعه لاورنس و همکاران (Lawrence, Grace, John & Pacifica, 2013) نشان داد که فقر، میزان درآمد پایین، ناتوانی والدین در پرداخت شهریه، تلقی شدن به‌عنوان نیروی کار خانواده و تأمین نشدن نیازهای اساسی از جمله عوامل اجتماعی-اقتصادی مهم در انصراف دانشجویان از تحصیل است. در سایر مطالعات نبود وجهه و تصویر خوب از رشته کشاورزی به‌عنوان موانع اصلی در جذب دانشجویان به رشته کشاورزی عنوان شده است (Croom & Flowers, 2001; Breja, Ball, & Dyer, 2000; Jones & Bowen, 1998). در مجموع، بررسی مطالعات انجام شده نشان می‌دهد که هر یک از محققان در پژوهشهای خود به علل گوناگونی برای انصراف دانشجویان از رشته کشاورزی توجه کرده‌اند که از آن جمله می‌توان به شرایط زمانی و مکانی، عوامل فردی و خانوادگی، عوامل اقتصادی-اجتماعی و مسائل و مشکلات آموزشی اشاره کرد.

روش پژوهش

روش پژوهش بر اساس پارادایم کیفی و از نوع مطالعه موردی^{۱۱} بود. جامعه آماری دانشجویانی بودند که طی سالهای تحصیلی ۱۳۹۰، ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ در فهرست انصراف دهندگان از تحصیل قرار داشتند (N=247). پس از دستیابی به پرونده فهرست این دانشجویان از طریق آموزش دانشکده، تماسهای مکرری با این افراد برقرار شد که در نهایت، ۱۵۶ نفر از دانشجویان انصراف دهنده از تحصیل پاسخگوی تماسهای تیم پژوهش بودند. مابقی افراد، به دلیل واگذاری تلفن یا عدم پاسخگویی طی تماسهای مکرر، از نمونه مطالعاتی خارج شدند. گفتنی است که از بین ۱۵۶ نفر پاسخگو، ۵۵ نفر ناراضیتی خود را برای انجام دادن مصاحبه اعلام کردند. بنابراین، ۱۰۱ نفر از دانشجویان انصرافی، پاسخگوی تماسهای تلفنی بودند. شایان ذکر است که با هر یک از پاسخگویان دو تا سه بار مصاحبه تلفنی صورت گرفت که فاصله بین هر تماس ۱۰ تا ۱۵ روز برآورد شد. هر چند مدت زمان مصاحبه تلفنی معمولاً به نحوه صحبت مصاحبه شونده و سطح علاقه او به موضوع بستگی دارد، اما بهتر است مدت مصاحبه تلفنی بیشتر از ۲۰ دقیقه طراحی نشود (Moodi, Sharifi Rad, Mostafavi, Rezaeean, 2013). لذا، در این مطالعه هر مصاحبه به مدت ۷ تا ۲۰ دقیقه برای هر نفر طول کشید.

داده‌ها با استفاده از مصاحبه تلفنی جمع‌آوری شد. مصاحبه تلفنی به‌عنوان روشی قابل اعتماد برای جمع‌آوری اطلاعات از مناطق جغرافیایی پراکنده توصیه می‌شود (Wilson & Edwards, 2001). در پژوهش حاضر نیز با توجه به اینکه نمونه‌های مورد مطالعه از نظر مناطق جغرافیایی پراکنده بودند و جمع کردن همه نمونه‌های پژوهش برای جمع‌آوری داده‌ها مشکل بود، از این روش استفاده شد. مصاحبه‌ها با سؤالات عمومی و ساده شروع شد تا مصاحبه شونده بتواند به راحتی پاسخگو باشد. طی مصاحبه یادداشت‌برداری نیز صورت گرفت.

پس از انجام دادن مصاحبه تلفنی، یادداشتهای و صحبت‌های پاسخگویان بازخوانی و با استفاده از تحلیل محتوا^{۱۲} نتایج استخراج شد. روش تحلیل محتوا را می‌توان فنی برای آشکارسازی یا توصیف نظام‌یافته و عینی ویژگی‌های خاص پیامها در یک متن دانست (Moghadam, Vaez, & Akbari, 2012). هدف از این شیوه فشرده کردن و توصیف وسیع یک پدیده است که در نتیجه آن طبقات تشکیل می‌شوند (Mahmoodi Shen, Alhani, Ahmadi & Kazemnejad, 2009). فرایند تحلیل محتوا شامل کدگذاری داده‌های خام بر اساس طرحی طبقه‌بندی شده است. به بیانی دیگر، مولفه‌های مختلف در قالب طبقات مختلف دسته‌بندی می‌شوند (Kondracki, Wellman & Amundson, 2002). هر نظام طبقه‌بندی باید مانع^{۱۳} و جامع^{۱۴} باشد؛ بدین معنا که نامگذاری طبقات به گونه‌ای صورت

۱۱. Case Study

۱۲. Content Analysis

۱۳. Exclusive

۱۴. Exhaustive

گیرد که هر گویه و مؤلفه فقط در یک طبقه جای گیرد. با توجه به این اوصاف، تجزیه و تحلیل داده‌های این تحقیق بدین صورت انجام گرفت که ابتدا عمل مفهوم‌سازی صورت گرفت؛ به این ترتیب که یادداشتهای میدانی جمع‌آوری شده حاصل از مصاحبه‌ها بازخوانی و نسخه‌برداری و جملات و مفاهیم کلیدی موجود استخراج شد (کدگذاری باز)¹⁵. سپس، عبارتها و جمله‌هایی که ماهیت مشابه داشتند با یکدیگر ادغام و دسته‌بندی شدند و طبقه‌های محوری جامع و مانع را تشکیل دادند (کد گذاری محوری)¹⁶.

در پژوهش حاضر به‌منظور بررسی روایی و پایایی از روش مثلث‌سازی تیم پژوهش¹⁷، مثلث‌سازی منابع اطلاعاتی مختلف¹⁸ و بازبینی صاحب‌نظران¹⁹ بهره گرفته شد. مثلث‌سازی تیم پژوهشی شامل به-کارگیری بیش از یک مشاهده‌گر، مصاحبه‌گر و تحلیل‌گر در یک مطالعه است؛ به بیانی دیگر، هدف از به‌کارگیری چندین محقق کاهش سوگیری در جمع‌آوری و کدگذاری و تحلیل داده‌ها و افزایش اعتبار آن است (Thurmond, 2001). باید خاطر نشان ساخت که تیم پژوهشی در این مطالعه متشکل از شش نفر بودند که در تمام فرایند جمع‌آوری و تحلیل نتایج شرکت داشتند و همین امر موجب اعتبار یافته‌ها بود. همچنین از مثلث‌سازی منابع اطلاعاتی مختلف نیز استفاده شد. در این نوع مثلث‌سازی سه نوع منابع اطلاعاتی زمان، مکان و افراد مد نظر قرار گرفتند (Thurmond, 2001). با توجه به اینکه داده‌های پژوهش حاضر در چندین مرتبه و در زمانهای مختلف از طریق مصاحبه تلفنی جمع‌آوری شده است، یافته‌های به دست آمده از اعتبار بالایی برخوردار است. علاوه بر این، گزارش پژوهشی را همکاران و مشاوران و همچنین ناظر طرح مطالعه و بازبینی کردند. که در نهایت، دیدگاههای آنان در باره نتایج به دست آمده اعمال شد و همین امر اعتبار کار را دوچندان کرد (بازبینی صاحب‌نظران).

یافته‌ها

الف. ویژگیهای فردی دانشجویان انصراف دهنده از تحصیل

میانگین سنی افراد انصراف دهنده از تحصیل نزدیک به 22 سال بود و بیشتر آنها دانشجویان مرد (61 درصد) و بیش از نیمی از آنان ساکن شهرستان کرمانشاه بودند (52 درصد). همچنین وضعیت اشتغال افراد انصراف دهنده نشان داد که 84 درصد از آنان بیکار هستند (جدول 1).

۱۵. Open Coding
 ۱۶. Axial Coding
 ۱۷. Investigator Triangulation
 ۱۸. Data source Triangulation
 ۱۹. Peer Review

جدول 1- ویژگی‌های فردی دانشجویان انصراف دهنده از تحصیل

متغیر	درصد	میانگین
سن	-	21/95
جنسیت	-	-
زن	39	-
مرد	61	-
محل سکونت	-	-
مرکز استان	52	-
شهرستانهای استان	31	-
خارج از استان	18	-
وضعیت اشتغال	-	-
شاغل	16	-
بیکار	84	-

ب. رشته پیشین و فعلی دانشجویان انصراف دهنده از تحصیل

نتایج جدول 2 نشان می‌دهد که بیشترین دانشجویان انصراف دهنده (32 نفر) مربوط به گرایش ترویج و آموزش کشاورزی و پس از آن مهندسی زراعت و اصلاح نباتات (16 نفر) بوده است. کمترین فراوانی نیز مربوط به گرایشهای مهندسی آب و مهندسی مکانیک بیوسیستم بوده است. افرادی که به دلایل مختلف پشت کنکور مانده‌اند، 10 نفر بودند. شایان ذکر است که 3 نفر از دانشجویان انصراف دهنده مشغول گذراندن دوره خدمت سربازی بودند. 47 نفر از افراد مورد مطالعه پس از انصراف از تحصیل در دانشگاههای دیگری از جمله دانشگاه آزاد (36 نفر)، دانشگاه دولتی (10 نفر)، دانشگاه پیام نور (7 نفر)، دوره نیمه متمرکز (7 نفر)، دانشگاه فرهنگیان (5 نفر)، دانشگاه افسری (4 نفر)، دانشگاه علوم پزشکی (1 نفر) و دانشگاه بین‌الملل (1 نفر) تحصیل می‌کردند. تعداد چشمگیری از افراد (71 نفر) پس از انصراف از تحصیل در رشته کشاورزی، در دیگر رشته‌های مختلف دانشگاهی ادامه تحصیل داده‌اند که 21 نفر از آنها در رشته‌های پیراپزشکی همچون پرستاری، مامایی و فوریت‌های پزشکی مشغول تحصیل بودند. 13 نفر در رشته‌های مهندسی برق، عمران و معماری، 5 نفر در رشته تربیت معلم و دبیری، 4 نفر در دانشگاههای نظامی، 6 نفر در رشته تربیت بدنی دوره‌های نیمه متمرکز، 5 نفر در رشته‌های حسابداری و مدیریت، 5 نفر در رشته‌های مهندسی شیمی و نفت، 4 نفر در رشته‌های مختلف کشاورزی و دامپزشکی و مابقی در سایر رشته‌ها تحصیل می‌کردند.

جدول 2- رشته تحصیلی قبل و بعد از انصراف دانشجویان از تحصیل

رشته تحصیلی انصرافی/عدم مراجعه		رشته تحصیلی فعلی		نوع دانشگاه	
فرآوانی	رشته تحصیلی	فرآوانی	رشته تحصیلی/وضعیت فعلی	فرآوانی	دانشگاه فعلی
32	مهندسی ترویج و آموزش کشاورزی	30	پشت کنکور و عدم ادامه تحصیل	36	آزاد
16	مهندسی زراعت و اصلاح نیاتات	22	پیراپزشکی	10	دولتی
15	مهندسی گیاهپزشکی	13	مهندسی برق، عمران، معماری	7	پیام نور
8	مهندسی خاکشناسی	6	تربیت بدنی	7	دوره نیمه متمرکز
6	مهندسی علوم دامی	5	تربیت معلم و دبیری	5	فرهنگیان
6	مهندسی مرتع و آبخیزداری	5	حسابداری و مدیریت	4	افسری
5	مهندسی منابع طبیعی - جنگلداری	5	مهندسی شیمی و نفت	1	بین‌الملل
5	مهندسی مکانیک ماشینهای کشاورزی	5	کشاورزی و دامپزشکی	1	علوم پزشکی
4	مهندسی آب	3	روانشناسی		
4	مهندسی مکانیک بیوسیستم	3	خدمت سربازی		
		2	زیست شناسی		
		2	مراقبت پرواز تعمیرات تجهیزات پرواز		

ج. دلایل انصراف دانشجویان از ادامه تحصیلی در رشته کشاورزی

در این بخش به منظور دستیابی به هدف پژوهش و مشخص کردن دلایل انصراف دانشجویان از ادامه تحصیل در رشته کشاورزی تحلیل محتوا استفاده شد. نتایج به دست آمده در 11 محور اصلی در جدول 3 آمده است.

جدول 3- دلایل انصراف دانشجویان از ادامه تحصیلی در رشته کشاورزی

مؤلفه‌ها و عبارات توصیف کننده	طبقات محوری
<p>آمار بیکاری در رشته کشاورزی بالاست</p> <p>دانش‌آموختگان رشته کشاورزی بیکار در میان بستگان و آشنایان زیاد است</p> <p>هیچ امیدی به آینده شغلی کشاورزی نیست</p> <p>شهریه دانشگاه آزاد را پرداخت می‌کنم؛ ولی ارزش دارد</p> <p>مهندسان کشاورزی در شرکت‌های خدمات فنی برای دستمزد خیلی کمی به روستاهای دور افتاده می‌روند</p> <p>رشته کشاورزی بیکاری و معطلی دارد</p> <p>بیکاری حتی در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری وجود دارد</p> <p>اوضاع مهندسان در شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای اسفبار است</p> <p>بازار کار برای رشته‌های کشاورزی وجود ندارد</p> <p>بیشتر دروس ارائه شده در این رشته جذابیت چندانی ندارند</p> <p>چیزهای مفید زیادی برای یادگیری در این رشته وجود ندارد</p> <p>به محتوای دروس تخصصی ارائه شده علاقه‌ای ندارم</p> <p>به هیچ‌یک از رشته‌های کشاورزی علاقه ندارم</p> <p>به دلیل قبول شدن در دوره‌های نیمه متمرکز و در رشته‌های تحصیلی دیگر، از ادامه تحصیل در رشته کشاورزی انصراف دادم</p> <p>علاقه‌مندی من به سایر رشته‌ها بیشتر بود</p> <p>هیچ علاقه‌ای به کارهای میدانی و سر و کار داشتن با گل و گیاه ندارم</p> <p>به دلیل مسائل رقابتی که در فامیل ما هست، مجبور شدم این رشته را انتخاب کنم</p>	<p>امید نداشتن به آینده کاری رشته کشاورزی</p>
<p>مشاوره سازمان آموزش و پرورش تأکید می‌کرد که رشته کشاورزی را در آخرین اولویت انتخاب کنم</p> <p>به گفته مشاوره سازمان آموزش و پرورش تنها مزیت رشته کشاورزی این است که می‌توانم در شهر خودم تحصیل کنم</p> <p>یکی از استادان به سبب انتخاب رشته‌ای که داشته‌ام، مرا مورد انتقاد قرار می‌داد</p> <p>بسیاری از دوستان دوران دبیرستانم مرا سرزنش کردند که چرا رشته کشاورزی را انتخاب کرده‌ام</p> <p>همه من را تشویق کردند که از رشته کشاورزی انصراف بدهم</p> <p>برخی از مشاوران از الفاظ توهین آمیز درباره رشته‌های کشاورزی استفاده می‌کنند</p> <p>توان پرداخت شهریه را ندارم</p> <p>به دلیل بیماری پدرم و عدم امکان اشتغال ایشان باید هزینه‌های زندگی را کم کنم</p> <p>شهریه دوره شبانه از آن چیزی که فکر می‌کردیم، بیشتر است</p>	<p>علاقه‌مند نبودن به رشته‌های کشاورزی</p> <p>باز خورد منفی مشاوران در انتخاب رشته کشاورزی</p> <p>مشکلات اقتصادی خانواده</p>

ادامه جدول 3

طبقات محوری	مؤلفه‌ها و عبارات توصیف کننده
	اوضاع اقتصادی خانواده‌ام خوب نیست. باید دنبال رشته‌ای بروم که در آینده فرصت شغلی و درآمدزایی داشته باشد
	شرایط ما مشمول دریافت خوابگاه نبود
	بضاعت مالی برای هزینه‌های تردد را ندارم
	در حال حاضر به دلیل وضعیت بد اقتصادی مشغول به کار هستم
پایین بودن منزلت اجتماعی رشته کشاورزی	اجازه ندادم هیچ کدام از اقوام متوجه رشته قبولی من شوند
	رشته‌های کشاورزی چهره خوبی در بین مردم ندارند
	مگر اینکه فرد خودش به کشاورزی علاقه داشته باشد، وگرنه عمر تلف کردن است
	والدین از مطرح کردن رشته قبولی فرزندان در بین اقوام و آشنایان ممانعت می‌کنند
مردانه تلقی شدن رشته کشاورزی	هیچ کدام از گرایشهای این رشته به درد بخور نیست
	واحدهای عملیاتی و فرصتهای شغلی در این رشته مناسب خانمها نیست
	فرصتهای شغلی با روحیات خانمها سازگار نیست
	طبیعت کارهای تولیدی در بخش کشاورزی دشوار است
مشکلات خانوادگی	باورهای سنتی درباره تحصیل زنان به ویژه در میان روستاییان وجود دارد
	والدین من هراس دارند که با دانشگاه رفتن من نیروی کار خود را از دست بدهند
	پدرم اجازه درس خواندن در شهر کرمانشاه را به من نمی‌دهد، چون فکر می‌کند ممکن است اهالی روستا حرفهای ناچور بزنند
	خیلی از کارهای خانه بر عهده من است
علاقه نداشتن به ادامه تحصیل	خانواده ما به تازگی از استان کرمانشاه به خارج از استان مهاجرت کرده‌اند
	هر رشته دیگری هم که قبول می‌شدم، قصد ادامه تحصیل نداشتم
	من می‌خواستم خودم را در کنکور آزمایش کنم
	من تا دیپلم هم به اصرار خانواده‌ام درس خواندم
مشکلات مربوط به دوره خدمت سربازی	درس خواندن چه فایده‌ای دارد
	من کارت پایان خدمت ندارم و نمی‌توانم شغل مناسبی پیدا کنم
	بابت دوره سربازی نگرانم و به آینده شغلی رشته کشاورزی اطمینان ندارم، بنابراین تصمیم دارم به دانشگاه نظامی بروم
	مشکلات مالی خانواده باعث شده است که زودتر دوره خدمت سربازی را بگذرانم تا بدین وسیله مجوز اشتغال کسب کنم
نبود آگاهی کافی درباره رشته کشاورزی	هیچ منبعی برای کسب اطلاعات درباره گرایشهای مختلف کشاورزی وجود نداشت
	منابع موثقی برای مشاوره در اختیار نداشتم
اشتباه کردن در انتخاب رشته	اهمیت و کاربرد رشته‌های کشاورزی را نمی‌دانستم
	بعد از انتخاب رشته متوجه شدم که به اشتباه این رشته را انتخاب کرده‌ام
	یکی از آشنایان به اشتباه رشته کشاورزی را برای من انتخاب کرد

امید نداشتن به آینده کاری رشته کشاورزی: بیشتر دانشجویان انصراف دهنده از تحصیل اظهار داشته‌اند که فرصتهای شغلی مرتبط با رشته کشاورزی وجود ندارد و این عامل را به‌عنوان مهم‌ترین دلیل انصراف عنوان کرده‌اند. یکی از مصاحبه‌شوندگان در پاسخ به سؤال مصاحبه‌کننده در خصوص دلیل انصراف از تحصیل این‌گونه بیان می‌کند:

«چرا سؤالی که جوابش را می‌دانید می‌پرسید. در سایتها نگاه کنید آمار بیکاری در رشته کشاورزی بیداد می‌کند. در بین بستگان و آشنایان نیز تعداد زیادی فارغ‌التحصیل کشاورزی هست که همگی بیکار هستند. من نباید اشتباه آنها را تکرار کنم».

همچنین برخی از دانشجویان این‌گونه دلیل انصراف خود را ابراز کرده‌اند:

«من دوره روزانه رشته زراعت را انصراف دادم و الان با زحمت شهریه دانشگاه آزاد را می‌پردازم، اما معتقدم ارزشش را دارد، چون هیچ‌امیدی به آینده رشته کشاورزی نیست. مهندسان کشاورزی نهایتش با پارتی وارد شرکتهای خدمات فنی می‌شوند و باید برای دستمزد خیلی کمی به روستاهای دور افتاده بروند».

به‌طورکلی، 75 نفر از پاسخگویان امید نداشتن به آینده کاری را دلیل انصراف خود عنوان کرده‌اند. علاقه‌مند نبودن به رشته کشاورزی: تعداد زیادی از دانشجویان انصراف دهنده از تحصیل، به‌ویژه افرادی که بعد از گذشت یک تا دو ترم انصراف داده‌اند، یکی از دلایل انصراف خود را علاقه نداشتن به رشته کشاورزی برشمردند. بی‌علاقگی به محتوای دروس تخصصی ارائه شده، بی‌علاقگی به نحوه تدریس و به‌ویژه کاربردی نبودن و نداشتن جذابیت در مطالب ارائه شده از جمله مواردی است که مصاحبه‌شوندگان بدان اشاره کرده‌اند، برای مثال، یکی از دانشجویان نبود جذابیت در دروس ارائه شده را این‌گونه بازگو کرده است:

«صرف نظر از نبود بازار کار برای رشته کشاورزی، فکر می‌کنم اکثر دروس ارائه شده در این رشته جذابیت چندانی ندارند و چیزهای زیادی برای یادگیری ندارد که در زندگی فایده داشته باشد». برخی دیگر از دانشجویان دلیل انصراف خود از تحصیل در رشته کشاورزی را قبولی در دوره‌های نیمه متمرکز یا قبولی در رشته‌های تحصیلی دیگر در مرحله تکمیل ظرفیت بیان کردند. در مجموع، 62 نفر از پاسخگویان به این موارد اشاره داشتند.

بازخورد منفی مشاوران در انتخاب رشته کشاورزی: عامل دیگری که بیشتر دانشجویان به‌عنوان دلیل انصراف خود از تحصیل در گرایشهای مختلف کشاورزی بدان اشاره کرده‌اند، بازخورد منفی مشاوران بوده است. این مشاوره‌ها شامل مشاوره قبل از انتخاب رشته و حتی پس از اعلام رشته قبولی است. به گفته پاسخگویان بیشترین مشاوره‌های انجام شده بار منفی داشته است. برای مثال، در پاسخهای برخی مصاحبه‌شوندگان تأثیر منفی مشورت با مشاوران سازمان آموزش و پرورش پیش از انتخاب رشته، در انصراف دانشجویان از تحصیل محرز شده است. این نکته قابل تأمل است که تعدادی از دانشجویانی که بعد از گذراندن یک تا دو ترم تحصیلی از ادامه تحصیل در رشته‌های کشاورزی انصراف داده‌اند، بازخورد

منفی استادان گروه را هنگام مشاوره به‌عنوان دلیل اصلی انصراف از ادامه تحصیل عنوان کرده‌اند. برای مثال، یکی از پاسخگویان در بیان دلیل انصراف به صراحت این گونه بیان کرده است:

«من به رشته کشاورزی علاقه زیادی داشتم و همیشه در فکر تحصیل در مقاطع بالاتر نیز بودم، اما یکی از استادان گروه به محض اینکه من را می‌دید، به خاطر انتخاب رشته‌ای که داشتم، مرا مورد انتقاد قرار می‌داد. الان دانشگاه پیام نور درس می‌خوانم و اصلاً سیستم آموزشی اینجا را دوست ندارم، اگر به خاطر ترس از گذر سن استخدامی نبود، حتماً دوباره به رشته کشاورزی بر می‌گشتم».

محتوای مصاحبه یکی دیگر از دانشجویان انصرافی، گویای نقش مشاوره در انصراف از تحصیل است. وی با خوشحالی ابراز کرد:

«بسیاری از دوستان دوران دبیرستانم مرا مورد سرزنش قرار می‌دهند که چرا رشته کشاورزی را انتخاب کرده‌ای. تا اینکه نتایج تکمیل ظرفیت آزمون سراسری اعلام شد و من در رشته دیگری قبول شدم. هم استادان گروه، هم یکی از مشاوران یک مرکز آموزشی و همچنین تمام دوستانم من را تشویق کردند که از رشته کشاورزی انصراف بدهم».

به‌طور کلی، 44 نفر به نقش مشاوره‌ها در انصراف دانشجویان اشاره داشتند. مشکلات اقتصادی خانواده: مشکلات ناشی از مسائل مالی و پرداخت هزینه‌های تحصیلی به‌عنوان عامل دیگری در انصراف دانشجویان از ادامه تحصیل در رشته‌های کشاورزی نقش داشته است که از آن جمله می‌توان به متن مصاحبه یکی از مخاطبان اشاره کرد که با ابراز ناراحتی چنین بیان کرده است:

«به‌دلیل بیماری پدرم و عدم امکان اشتغال ایشان باید هزینه‌های زندگی را کم کنیم، شهریه دوره شبانه از آن چیزی که فکر می‌کردیم، بیشتر است. اگر می‌دانستم، اصلاً این رشته را انتخاب نمی‌کردم. به همین دلیل به دانشکده مراجعه نکردم».

برخی از دانشجویان مصاحبه‌کننده مسئولیت سرپرستی خانواده را بر عهده و در مشاغل آزاد اشتغال داشتند. روی هم‌رفته، 39 نفر این عامل را مانعی بر سر راه ادامه تحصیل خود عنوان کردند. پایین بودن منزلت اجتماعی رشته کشاورزی: برخی از دانشجویان انصراف دهنده از تحصیل اذعان داشتند که رشته کشاورزی در بین مردم از منزلت و اعتبار خوبی برخوردار نیست. یکی از مخاطبان در این خصوص چنین بیان کرده است:

«از زمانی که دانشکده کشاورزی آمدم تا زمانی که بعد از دو ترم انصراف دادم، نگذاشتم هیچ کدام از فامیلهایم متوجه رشته قبولی من شوند. همزمان با کلاسهای دانشگاه، برای کنکور آزاد هم خیلی درس خواندم تا قبول شدم».

در مجموع، 20 نفر از پاسخگویان نداشتن جایگاه اجتماعی مناسب را به‌عنوان عامل انصراف خود از تحصیل در رشته کشاورزی بیان کرده‌اند.

مردانه تلقی شدن رشته کشاورزی: یکی از دلایل انصراف دانشجویان زن از ادامه تحصیل در رشته‌های کشاورزی، مردانه دانستن این رشته‌ها بوده است. این افراد بر این باور بودند که واحدهای

عملیاتی و فرصتهای شغلی در این رشته‌ها برای خانمها مناسب نیست و همچنین بیشتر فرصتهای شغلی با روحیات آنها سازگار نیست. طبیعت دشوار کارهای تولیدی در بخش کشاورزی و معذوریتهای فرهنگی و مذهبی موجود نیز از جمله مواردی هستند که دانشجویان زن انصراف دهنده عنوان کرده‌اند. به طور کلی، فراوانی این عامل 16 مورد بوده است.

مشکلات خانوادگی: جلوگیری خانواده از ادامه تحصیل فرزندان یکی دیگر از دلایل انصراف افراد مورد مطالعه از تحصیل در رشته‌های کشاورزی بود. این عامل را نیز بیشتر دانشجویان زن مطرح کرده‌اند. وجود باورهای سنتی به‌ویژه در بین ساکنان روستاها، نقش زنان در کمک‌رسانی به امور منزل و ترس والدین در از دست دادن نیروی کار مانع دیگری در ادامه تحصیل فرزندان آنها به شمار می‌رود. در این خصوص، یکی از انصراف دهندگان از تحصیل دلیل انصراف خود را این‌گونه بیان کرده است: «پدرم اجازه درس خواندن در شهر کرمانشاه را به من نمی‌دهد، چون فکر می‌کند ممکن است اهالی روستا حرفهای ناجور بزنند. خیلی از کارهای خانه هم برعهده من است. مدتی است به اصرار یکی از فامیلهایمان که تحصیل کرده، پدرم راضی شده است تا در دانشگاه پیام نور سنقر درس بخوانم، چون هم کلاس رفتن اجباری ندارد و هم نزدیک به روستای ماست».

مسئله دیگری که به انصراف دانشجویان منجر شده، موضوع مهاجرت خانواده از استان کرمانشاه به خارج از استان بوده است. در مجموع، وجود مشکلات خانوادگی را 14 نفر از پاسخگویان مطرح کرده‌اند. علاقه نداشتن به ادامه تحصیل: تعدادی از افراد مورد مطالعه دلیل انصراف خود از تحصیل در رشته کشاورزی را بی‌علاقگی به تحصیل دانستند و تصمیم جدی برای ادامه تحصیل نداشتند. یکی از پاسخگویان با بی‌تفاوتی چنین بیان کرده است:

«عدم مراجعه من به دانشکده کشاورزی ربطی به رشته ندارد. هر رشته دیگری هم بود، قصد ادامه تحصیل نداشتم. فقط خواستم خودم را در کنکور تست کنم. تازه درس بخوانم که چه بشود؟ کسانی که درس خوانده‌اند چه گلی به سر خودشان زده‌اند که من بزنم!!!!».

در مجموع، تعداد 9 نفر از انصراف‌دهندگان از تحصیل علاقه نداشتن به تحصیل را در انصراف خود مؤثر دانستند.

مشکلات مربوط به دوره خدمت سربازی: تعدادی از مصاحبه‌شوندگان مرد دلیل انصراف خود را از تحصیل مشکلات مربوط به خدمت نظام وظیفه بیان کرده‌اند. برای مثال، یکی از این افراد مشکل نداشتن کارت پایان خدمت و ممنوعیت از اشتغال در برخی مشاغل را دلیل انصراف از تحصیل و شروع دوره خدمت سربازی بیان کرده است. نمونه دیگر، دانشجویی بود که بعد از گذراندن یک ترم تحصیلی، به‌دلیل نگرانی از دوره سربازی و همچنین عدم اطمینان از آینده شغلی رشته کشاورزی تصمیم گرفت به دانشگاه نظامی برود و از این بابت احساس رضایت می‌کرد. وی در مصاحبه خود بیان کرده است که هم بابت شغل آینده به آرامش خاطر نسبی دست پیدا کرده و هم اینکه نگرانی ناشی از گذراندن دوران خدمت سربازی را پشت سر گذاشته است. علاوه بر این، یکی از مصاحبه‌شوندگان مشکلات مالی خانواده

را دلیلی بر تعجیل در گذراندن دوره خدمت سربازی دانسته است، تا بدین وسیله مجوز اشتغال را در شغل مورد نظر خود کسب کند. به طور کلی، 5 نفر مشکلات مربوط به خدمت سربازی را عامل مهم انصراف خود از تحصیل کردند.

نبود آگاهی کافی درباره رشته کشاورزی: نبود منابع اطلاع‌رسانی در رشته کشاورزی و اهمیت و کاربرد آن به‌عنوان یکی دیگر از عوامل انصراف برخی از مصاحبه‌شوندگان مطرح شده است. این افراد اذعان داشته‌اند که پیش از ورود به دانشگاه هیچ منبعی برای کسب اطلاعات در باره با گرایشهای مختلف کشاورزی وجود نداشته است. از این رو، با توجه به نتایج مشاوره با افراد مختلف، تصمیم نهایی را در خصوص انصراف از تحصیل گرفته‌اند. یکی از افراد در این خصوص بیان کرده است که مدتی پس از اشتغال به تحصیل در رشته و دانشگاهی دیگر (رشته حسابداری در دانشگاه پیام نور) با مشاهده برنامه‌ای در تلویزیون به اهمیت و کاربرد رشته کشاورزی واقف و به تحصیل در آن علاقه‌مند شده است. بر اساس نتایج پژوهش، 4 نفر از پاسخگویان عامل انصراف خود را نبود آگاهی کافی در زمینه رشته‌های کشاورزی عنوان کرده‌اند.

اشتباه کردن در انتخاب رشته: اشتباه کردن در انتخاب رشته یکی از دلایل انصراف عنوان شده است، از جمله فردی به وجود اشتباه در تعیین دوره روزانه و شبانه رشته مورد نظر خود این گونه اشاره کرده است: «وقتی انتخاب رشته تمام شد، برگه انتخاب رشته‌ام را نگاه کردم و دیدم زراعت شبانه را اشتباهی به جای زراعت روزانه زدم؛ با روابط عمومی سازمان سنجش تماس گرفتم و گفتند می‌توانی نامه درخواست اصلاح را با مدارک برایمان ارسال کنی. بعد از چند روز از دانشگاه رازی با من تماس گرفتند و اطلاع دادند که در اولویت بعدی (دوره روزانه) می‌توانی ادامه تحصیل دهی.»

در تحقیق حاضر 4 نفر از مصاحبه‌شوندگان اشتباه در انتخاب رشته را دلیل انصراف خود اعلام کرده‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس نتایج به‌دست آمده بیشتر پاسخگویان از دوره‌های روزانه و مابقی از دوره‌های شبانه در رشته‌های مختلف کشاورزی انصراف داده‌اند. همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد، بیشتر این افراد پس از انصراف از تحصیل در رشته کشاورزی، در دانشگاه‌های دیگری از جمله دانشگاه دولتی، دانشگاه آزاد، دانشگاه پیام‌نور، دانشگاه بین‌الملل، دانشگاه فرهنگیان، دانشگاه علوم پزشکی و دانشگاه افسری به تحصیل مشغول شده‌اند. نکته قابل تأمل دیگر این است که، ادامه تحصیل در برخی از این دانشگاهها منوط به پرداخت شهریه است؛ به عبارتی، دانشجویان انصرافی ترجیح دادند رشته‌هایی را برای ادامه تحصیل انتخاب کنند که از بازار کار بهتری نسبت به رشته‌های کشاورزی برخوردار است، حتی اگر در قبال آن شهریه پرداخت کنند. رشته‌هایی را که دانشجویان پس از انصراف از تحصیل در رشته کشاورزی

به سمت آن تمایل داشتند، شامل پزشکی، دامپزشکی و پیراپزشکی، مهندسی عمران، برق، معماری، شیمی و نفت، تربیت معلم و دبیری و رشته‌های نظامی بوده است.

به‌طور کلی، نتایج به دست آمده از تحلیل محتوای دلایل انصراف پاسخگویان از تحصیل در رشته کشاورزی نشان داد که دلایل انصراف دهندگان در 11 موضوع محوری امید نداشتن به آینده کاری رشته کشاورزی، علاقه‌مند نبودن به رشته کشاورزی، بازخورد منفی مشاوران در انتخاب رشته کشاورزی، مشکلات اقتصادی خانواده، پایین بودن منزلت اجتماعی رشته کشاورزی، مردانه تلقی شدن رشته کشاورزی، مشکلات خانوادگی، نبود علاقه به ادامه تحصیل، مشکلات مربوط به دوره خدمت سربازی، نبود آگاهی کافی درباره رشته کشاورزی و اشتباه در انتخاب رشته دسته‌بندی شدند.

بیشتر پاسخگویان در این تحقیق بیان کردند که فرصت‌های شغلی مرتبط با رشته‌های کشاورزی اندک است و جویبگوی خیل عظیم دانش‌آموختگان رشته کشاورزی نیست. بر اساس آمارهای منتشر شده، از 190 هزار دانش‌آموخته بخش کشاورزی حدود 40 هزار نفر آنان بیکارند؛ همین آمارهای تکان دهنده از بیکاری رشته‌های کشاورزی به ناامیدی و دلسردی افرادی منجر می‌شود که در این رشته قبول شده‌اند و این امر انصراف آنان را در پی دارد. در راستای نتایج به‌دست آمده از این مطالعه، یافته‌های پیتمن و هرسچلد (Pitman & Herschell, 2002)، تیس (Teese, 2002) و کراون و همکاران (Craven, Tucker, Munns, Hinkley, Marsh & Simpson, 2003) نشان داد که برخی از دانشجویانی که تحصیل را رها کرده‌اند، بر این باور بودند که ادامه تحصیل در دانشگاه به آنها در یافتن شغل و کار کمک نخواهد کرد. یادگارزاده و همکاران (Yadegarzadeh, Parand, Mohammadi, Eghdam & Rangin, 2010) در پژوهش خود آینده شغلی را به‌عنوان یکی از عوامل مؤثر بر انتخاب رشته دانشجویان بیان کرده‌اند.

اغلب افرادی که این عامل را به‌عنوان دلیل انصراف خود از تحصیل بیان کردند، پس از یک یا دو ترم انصراف خود را اعلام و دلیل آن را عدم تمایل و علاقه در رشته قبولی خود می‌دانستند. این افراد دلایل متعددی را برای این عدم تمایل ذکر کردند. سعیدی رضوانی و همکاران (Saeedi Rezvani, Hassanzadeh & Baghgooli, 2010) در پژوهش خود بر این نکته تأکید داشتند که دروس ارائه شده در دانشگاه جذابیت زیادی ندارد. در تحقیقی مشابه نجیمی و همکاران (Najimi, Meftagh & Sharifirad, 2012) نامناسب بودن محتوای دروس را، که شامل نامتناسب بودن دروس رشته با توانایی‌ها و ارزشهای دانشجو، نامتناسب بودن دروس رشته با شغل آینده و جذاب نبودن محتوای دروس هستند، به‌عنوان مهم‌ترین علل افت تحصیلی دانشجویان ذکر کرده‌اند.

بر اساس یافته‌های این تحقیق مشاوره با افرادی مانند دوستان و آشنایان، دانش‌آموختگان، والدین، دانشجویان تحصیلات تکمیلی، مراکز مشاوره انتخاب رشته در سازمان آموزش و پرورش، مراکز خصوصی و استادان دانشکده کشاورزی موجب انصراف دانشجویان از ادامه تحصیل شده است. نکته جالب توجه اینکه استادان دانشکده یکی از مهم‌ترین عوامل منفی و تأثیرگذار در انصراف دانشجویان از

ادامه تحصیل در رشته کشاورزی قلمداد شده‌اند که این امر جای بسی تأمل و نگرانی دارد. در تأیید نتایج پژوهش حاضر، نجیمی و همکاران (Najimi et al. 2012) نیز نقش آموزشگر را در ترک تحصیل دانشجویان علوم پزشکی اصفهان مهم دانستند. مطالعه ژوزفین و ویویان (Josephine & Vivian, 2014) نیز بر نقش منفی استادان در انصراف دانشجویان از ادامه تحصیل تأکید دارند. نتایج تحقیق لامب و همکاران (Lamb, Walstab, Teese, Vickers & Rumberger, 2004) حاکی از آن است که روابط با همسالان می‌تواند تأثیر بسزایی در تصمیم به ترک تحصیل داشته باشد.

در حقیقت، دانشجویان انصراف دهنده از تحصیل در تحقیق حاضر اظهار داشتند که به دلیل اینکه از اوضاع اقتصادی مناسبی برخوردار نیستند، باید در رشته‌ای ادامه تحصیل دهند که آینده شغلی آنان را تضمین کند. برخی از دانشجویان نیز به خصوص افرادی که در دوره‌های شبانه قبول شده‌اند، عدم توان مالی در پرداخت شهریه را دلیل انصراف خود از تحصیل مطرح کردند. از طرفی، با توجه به اینکه حدود نیمی از پاسخگویان غیر بومی هستند، مشکلات دسترسی نداشتن به خوابگاه و همچنین هزینه‌های ایاب و ذهاب نیز مزید بر علت شده است. تحقیقات متعددی نیز نشان می‌دهد که وضعیت خانواده‌های دانشجویان انصراف از نظر اجتماعی - اقتصادی مطلوب نبوده است (Brooks, Milne, Paterson, Johansson & Hart, 1997; Mutwol Lawrence, Cheserek Grace, Boit John & Mining Pacifica, 2013; Josephine & Vivian, 2014). یافته‌های شاه آبادی (Shahabadi, 2003) نشان داد که فقر خانواده مهم‌ترین عامل افت تحصیلی دانشجویان انصرافی و اخراجی دانشگاه یزد بوده است. ژوزفین و ویویان (Josephine & Vivian, 2014) نیز عدم توانایی مالی خانواده در پرداخت شهریه را یکی از دلایل انصراف دانشجویان از تحصیل بیان کردند.

برخی از پاسخگویان در مصاحبه‌های خود به این نکته اشاره داشتند که رشته کشاورزی در بین مردم از اعتبار و منزلت خوبی برخوردار نیست. به نظر می‌رسد که یکی از دلایل این امر، نرخ بالای بیکاری در بین دانش‌آموختگان رشته‌های کشاورزی است که به دیدگاه منفی در اذهان عمومی به رشته کشاورزی منجر شده است. نتایج پژوهش جولایی، مهرداد و بحرانی (Joolae, Mehrdad & Bohrani, 2007) حاکی از آن است که نداشتن پایگاه اجتماعی مثبت به‌عنوان مهم‌ترین عامل در ترک تحصیل دانشجویان پرستاری شهر تهران بوده است. همچنین تحقیق ژوزفین و ویویان (Josephine & Vivian, 2014) نیز حاکی از آن است که نگرش منفی جامعه به رشته کشاورزی انصراف دانشجویان را از ادامه تحصیل در این رشته در پی دارد.

بر اساس اعتقاد و تصور برخی از دانشجویان زن، ماهیت رشته کشاورزی بیشتر مردانه است و ادامه تحصیل و اشتغال در آن برای خانمها مناسب نیست. نتایج کول و فانو (Cole & Fanno, 1999) نشان داد که ضعف آمادگی جسمانی دانشجویان در ایالت اورگان، به‌ویژه دانشجویان زن، برای دروس کشاورزی عامل مهمی در انصراف دانشجویان از تحصیل بوده است. در این خصوص، مالوری و سامر مشاغل کشاورزی را از جمله فعالیتهای سخت و طاقت‌فرسا و رنج‌آور که مستلزم سلامت جسمانی است و

بیشتر ماهیت مردانه دارد، معرفی می‌کنند (Alibaygi, 2009). همچنین ابدی و زمانی (Abadi & Zamani, 2010) نیز بر این باورند که توانایی و بنیه بدنی دانشجویان زن با فعالیت و کارهای کشاورزی تناسبی ندارد و این رشته بیشتر متناسب با فیزیک بدنی و روحیات مردان است. این در حالی است که بر اساس تحقیقات و شواهد موجود، دانشجویان زن نسبت به دانشجویان مرد علاقه بیشتری به کار کردن در مناطق روستایی دارند (Bakhshi Jahromi & Shahidi Zandi, 2010).

منظور از مشکلات خانوادگی در این تحقیق مواردی همچون جلوگیری خانواده از ادامه تحصیل فرزندان، مهاجرت خانواده و باورهای سنتی روستاییان نسبت به ادامه تحصیل زنان است. بنابراین همان‌طور که مشاهده می‌شود، بسیاری از مشکلات خانوادگی در مسائل فرهنگی و اجتماعی ریشه دارد. در این خصوص، دیبر و برجا (Dyer & Breja, 2003) معتقدند که خانواده به‌عنوان عامل مهمی در ترغیب یا عدم ترغیب فرزندان برای ورود به رشته و شغل کشاورزی نقش‌آفرینی می‌کنند. در این خصوص، لاور و کوت برتسون (Lauder & Cuthbertson, 2014) در مطالعه خود مشکلات خانوادگی را یکی از دلایل ترک تحصیل دانشجویان پرستاری عنوان کردند. یافته‌های چین یوکا (Chinyoka, 2014) در کشور زیمباوه حاکی از آن است که مشکلات خانوادگی نظیر محیط ناآرام منزل، مرگ والدین، جدایی والدین، نزاع بین والدین، مهاجرت خانواده و بی‌توجهی به فرزندان از سوی خانواده از عواملی هستند که انصراف از تحصیل را در پی دارد.

برخی از پاسخگویان دلیل انصراف خود از تحصیل را تمایل نداشتن برای ادامه تحصیل بیان کردند و این‌گونه اظهار داشتند که انصراف آنها به رشته قبولی مرتبط نیست. برخی از عباراتی که از زبان پاسخگویان شنیده می‌شود بر این است که «درس خواندن چه سودی دارد؟» و «کسانی که درس خواندند به کجا رسیدند؟» به عبارتی، این پاسخگویان از طرفی، با دید منفی به ادامه تحصیل می‌نگرند و از سوی دیگر، تحت تأثیر امواج منفی اطرافیان از رشته قبولی خود انصراف داده‌اند. از منظری دیگر، می‌توان این‌گونه برداشت کرد که معمولاً این افراد از الگوی نقش تحصیل کرده پیروی نمی‌کنند. آن و همکاران معتقدند که مسائل روانی در ترک تحصیل دانشجویان اهمیت ویژه‌ای دارد که از مهم‌ترین آنها می‌توان به نداشتن الگوی نقش مناسب اشاره کرد (Ehrenfeld, Rotenberg, Sharon & Bergman, 1997). در تحقیقی دیگر یافته‌های چین یوکا (Chinyoka, 2014) نشان داد که علاقه نداشتن به ادامه تحصیل به‌عنوان دلیلی برای ترک تحصیل از سوی دانش‌آموزان مطرح شده است.

گذراندن دوره خدمت سربازی برای مردان از اهمیت بالایی برخوردار است و بدان دلیل است که نداشتن کارت پایان خدمت مشکلات عدیده‌ای را برای آنان ایجاد می‌کند و از این رو، گذراندن خدمت سربازی رمز دستیابی به اشتغال دولتی، ازدواج و غیره محسوب می‌شود. برخی از پاسخگویان به آینده شغلی در رشته کشاورزی چندان امید نداشتند و ترجیح دادند انصراف خود را از این رشته اعلام کنند و خدمت نظام وظیفه خود را بگذرانند یا اینکه در دانشگاه نظامی ثبت نام کنند و در واقع، با این تصمیم آینده شغلی خود را تضمین کنند. از طرف دیگر، می‌توان این‌گونه استنباط کرد که این دانشجویان ورود

به آموزش عالی را به‌عنوان راهی برای فرار از دوره خدمت سربازی و گرفتن مدرک می‌دانند و بنابراین، در زمان انتخاب رشته چندان توجهی به رشته انتخاب شده ندارند و فقط قبول شدن در دانشگاه برای آنان ملاک است و از این امر غافل هستند که پس از قبول شده در دانشگاه و سپری کردن بحران سربازی، به فکر اشتغال می‌افتند و در این هنگام با بازخوردهای منفی از سوی دوستان و جامعه در باره رشته انتخابی خود روبه‌رو می‌شوند و راهی بجز انصراف ندارند.

پاسخجویان اذعان داشتند که اطلاع‌رسانی مناسبی در خصوص رشته‌های کشاورزی و ارزش و کاربرد این رشته در سطح جامعه صورت نمی‌گیرد. گاهی نیز که اطلاعاتی از منابع مختلف دریافت می‌شود، همگی بر بی‌اهمیت بودن و بیکاری این رشته تأکید دارند. یافته‌های مطالعه امانی، شیر و وهابی (Amani, Shiri & Vahabi, 2011) نشان داد که بیشتر دانشجویان معمولاً هنگام انتخاب رشته آنچنان اطلاعاتی از رشته تحصیلی خود ندارند و همین امر پیامدهای ناگواری مانند انصراف از تحصیل را به دنبال دارد. پارک و رود (Park & Rudd, 2005) اذعان دارند که دانشجویان کشاورزی اطلاعات چندانی در باره آینده شغلی خود به‌عنوان آموزشگران کشاورزی ندارند. در تحقیقی دیگر عباس‌پور و حسن‌زاده (Abaspoor & Hassanzadeh, 2009) به این نتیجه رسیدند که بین اولویت انتخاب رشته با میزان آگاهی از شرایط کاری رشته ارتباط معنادار وجود دارد، در حالی که دانشجویان عمدتاً بدون برنامه‌ریزی و مطالعه دقیق رشته کشاورزی را انتخاب می‌کنند.

گفتنی است که تعداد اندکی از مصاحبه‌شوندگان کد رشته کشاورزی را به اشتباه انتخاب کرده‌اند. در سالهای اخیر سازمان سنجش آموزش کشور امکاناتی را فراهم آورده و تدابیری اندیشیده است که احتمال اشتباه در انتخاب رشته را به حداقل ممکن برساند. با وجود این، همان‌طور که در نتایج پژوهش آمده است، اشتباه کردن در انتخاب رشته یکی از دلایل انصراف به‌شمار می‌رود. این مسئله می‌تواند عواقب نگران‌کننده‌ای را هم برای داوطلب کنکور و هم برای جامعه داشته باشد. از طرفی، دانشجو با چنین اشتباهی فرصت خود را برای ورود به رشته مورد علاقه خود در دانشگاه از دست می‌دهد و مشخص نیست که در سالهای آتی شرایط حضور در کنکور و قبول شدن را داشته باشد. از سوی دیگر، با توجه به اینکه فرد مذکور یکی از ظرفیتهای دانشگاه را اشغال کرده است، موجب می‌شود که فرد دیگری از تحصیل محروم شود.

پیشنهادها

با توجه به نتایج به‌دست آمده از پژوهش پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

§ برای حفظ ارزش تحصیل و اجتناب از نظام مدرک‌گرایی در شیوه پذیرش دانشجو تجدید نظر صورت گیرد و افرادی که از علاقه و انگیزه بالایی به تحصیل در رشته کشاورزی برخوردارند، پذیرش شوند؛

- § تبلیغات صحیح و متناسب با جایگاه رشته کشاورزی صورت گیرد؛ در حقیقت، معرفی فرصتهای شغلی در رسانه‌های گروهی توسط وزارت علوم تحقیقات و فناوری، سازمان سنجش آموزش کشور و سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی جزو سیاستها و اولویت دولت قرار گیرد؛
- § تهیه بروشورهای ویژه؛ تدارک برنامه‌های بازدید دانش‌آموزان دوره دبیرستان از مراکز آموزش کشاورزی و تولید محصولات خارج از فصل در گلخانه‌ها و بازدید از مراکز آموزشی کشاورزی همچون آزمایشگاههای کشاورزی، مراکز کشت محصولات باغی، فراوری و فروش آن و مواردی از این قبیل ضمن آشنا ساختن افراد با رشته کشاورزی، موجب می‌شود که افرادی این رشته را انتخاب کنند که به آن علاقه دارند؛
- § در موقع ثبت‌نام افرادی با عنوان نیروهای مشاوره (استادان رشته کشاورزی، دانشجویان در حال تحصیل و دانش‌آموختگان موفق) با حضور در محل ثبت‌نام، دانشجویان تازه وارد را راهنمایی کنند و اطلاعات کافی در خصوص رشته در اختیار آنان قرار دهند تا از این طریق بتوان انگیزه و علاقه لازم را در دانشجویان ایجاد کرد؛
- § به‌منظور برگزاری جلسات معارفه دانشجویان تازه وارد، کمیته‌ای از استادان دانشگاه، مشاوران تحصیلی، دانشجویان در حال تحصیل و دانش‌آموختگان موفق در زمینه کشاورزی تشکیل شود که ضمن معرفی رشته کشاورزی و شغلهای مرتبط با آن، انگیزه و علاقه به این رشته را در دانشجویان ایجاد کند؛
- § استادان می‌توانند با راهنمایی و مشاوره صحیح و به کارگیری روشهای انگیزشی از جمله مشارکت دادن دانشجویان در فعالیتهای مختلف آموزشی و پژوهشی در دوران تحصیل، فعالیتهای خارج از کلاس، اجاره زمین و عضویت در تعاونی‌های دانشجویی علاقه و انگیزه دانشجویان را تقویت کنند؛
- § ارتباط دوستانه‌ای میان استادان و دانشجویان برقرار شود که این امر در ادامه تحصیل دانشجویان در رشته‌های کشاورزی نقش مهمی دارد.

References

1. Abadi, B., & Zamani, Gh. (2010). Factors influencing to academic improvement of agriculture students: The case study: Faculty of agriculture, Shiraz University. *Iranian Agricultural Extension and Education Journal*, 5 (2), 31-43 (in Persian).
2. Abaspoor, S., & Hassanzadeh, M. (2009). Motivations for selection of nursing course by nursing students in Torbat Heydarieh. *Nursing and Midwifery Journal*, 6(2), 71-74 (in Persian).

3. Alibaygi, A.H. (2009). Rural youth of Kermanshah Township and the challenge of agricultural job selection. *Rural Development*, 11(1), 59-76 (in Persian).
4. Amani, M., Shiri, A., & Vahabi, K. (2011). The relationship between emotional regulation and personality characteristics with anxiety. Proceedings of Third Congress of Iranian Psychological Association 100 (in Persian).
5. Amiri Ardakani, M. (1998). Determinants of Academic- career success and organizational commitment of graduates of agricultural faculty, Shiraz University. (MSC. Dissertation). Agricultural Extension and Education. Faculty of Agriculture. Shiraz University (in Persian).
6. Bakhshi Jahromi, A., & Shahidi Zandi, K. (2010). The study of motivation to education in agriculture students of university of Applied Science, Kerman. *Iranian Agricultural Extension and Education Journal*, 5(2), 89-99 (in Persian).
۷. Beach, L.R. (۱۹۹۰). *Image theory; decision making in individual and organizational contexts*. London: Wiley.
۸. Breja, L.M., Ball, A.L., & Dyer, J. E. (۲۰۰۰). Problems in student retention: A Delphi study of agriculture teacher perceptions. Paper presented at the ۲۷th Annual National Agricultural Education Research Conference, San Diego, CA.
۹. Brooks, M., Milne, C., Paterson, K., Johansson, K., & Hart, K. (۱۹۹۷). Under-age school leaving: A report to the national youth affairs research scheme. *National Clearinghouse for Youth Studies*, Hobart.
۱۰. Chinyoka, K. (۲۰۱۴). Causes of school drop-out among ordinary level learners in a resettlement area in masvingo, Zimbabwe. *Journal of Emerging Trends in Educational Research and Policy Studies (JETERAPS)*, ۵ (۳), ۲۹۴-۳۰۰.
۱۱. Cole, L., & Fanno, W. (۱۹۹۹). Survey of early leavers: Implications for recruitment and retention. *NACTA Journal*, ۵۳-۵۶.
۱۲. Craven, R., Tucker, A., Munns, G., Hinkley, J., Marsh, H., & Simpson, K. (۲۰۰۳). Indigenous students' aspirations: Dreams, perceptions, and realities. Commonwealth Department of Education, Science, and Training, Canberra.

۱۳. Croom, D.B., & Flowers, J.L. (۲۰۰۱). Finding and keeping members: Perspectives of FFA members and non-members on the effectiveness of FFA programs and services. Paper presented at the ۲th Annual National Agricultural Education Research Conference, New Orleans, LA.
۱۴. Dehghan, S., Sohani Darban, E., & Fekri, L. (2008). Challenges of agricultural graduates' recruitment in market. 6th National Conference of Agricultural Economics. 1386 (in Persian).
۱۵. Dyer, J.E., & Breja, L.M. (۲۰۰۳). Problems in recruiting students in to agricultural education programs: A Delphi of agriculture teacher perceptions. *Journal of agricultural education*, ۴۴(۲), ۷۵-۸۵.
۱۶. Ehrenfeld, M., Rotenberg, A., Sharon, R., & Bergman, R. (۱۹۹۷). Reasons for student attrition on nursing Courses. *Nursing standard*, ۱۱(۲۳), ۳۴-۳۸.
۱۷. Hejazi, Y., & Mashhadi, M. (2008). Effect of higher education on general development of graduates. *Iranian Agricultural Extension and Education Science*, 3(1), 27-42 (in Persian).
۱۸. Heitstuman, M.D., & Cvancara, J.G. (۱۹۹۲). Retention of students. *Journal of NACTA*, ۴۴-۴۶.
۱۹. Hoffman, B.J., & Woehr, D.J. (۲۰۰۶). A quantitative review of the relationship between person-organization fit and behavioral outcomes. *Journal of Vocational Behavior*, ۶۸, ۳۸۹-۳۹۹.
۲۰. Jafari Parvar, M. (2011). The study of evidence of lower pricing in stocks of companies accepted in Tehran Stock Exchange. (MSC. Dissertation). Faculty of Economics of Tehran University (in Persian).
۲۱. Jones, K.R., & Bowen, B.E. (۱۹۹۸). A qualitative assessment of teacher and school influences on African American enrollments in secondary agricultural science courses. *Journal of Agricultural Education*, ۳۹(۲), ۱۹-۲۹.
۲۲. Joolae, S., Mehrdad, N., & Bahrani, N. (2007). Views of nursing students toward nursing profession and reasons for drop out. *Journal of Nursing Research*, 1(1), 21-28 (in Persian).

۲۳. Josephine, A.O., & Vivian, I.A. (۲۰۱۴). Counselling against dropout among secondary school students in EDO State. *International Journal of Education and Practice*, ۲(۲), ۳۰-۴۱.
۲۴. Kondracki, N.I., Wellman, N.S., & Amundson, D.R. (۲۰۰۲). Content analysis: Review of methods and their applications in nutrition education. *Journal of Nutrition Education and Behavior*, ۳۴ (۴), ۲۲۴-۲۳۰.
۲۵. Lamb, S., Walstab, A., Teese, R., Vickers, M., Rumberger, R. (۲۰۰۴). Staying on at school: Improving student retention in Australia, Report for the Queensland Department of Education and the Arts, Centre for Post-compulsory Education and Lifelong Learning, The University of Melbourne.
۲۶. Lauder, W.G., & Cuthbertson, P. (۱۹۹۸). Course-related family and financial problem of mature nursing students. *Nurse Education Today*, ۱۸, ۴۱۹-۴۲۳.
۲۷. Lawrence, C.K.M., Grace, CH.J., John, B.M., & Pacifica, M.J. (۲۰۱۲). Socio-economic factors influencing participation and dropout of students in public secondary schools in marakwet district, Kenya. *Journal of Emerging Trends in Educational Research and Policy Studies (JETERAPS)*, ۴(۱), ۱۸۵-۱۹۰.
۲۸. Mahmoodi Shen, Gh., Alhani, F., Ahmadi, F., & Kazemnejad, A. (2009). Ethical concepts in life style among professional nurses: A qualitative study using inductive content analysis. *Journal of Medical Ethics and History of Medicine*, 2(4), 63-78 (in Persian).
۲۹. Makma, A., Houston, L.S., & Zimmerman, A. (۱۹۹۱). Recruiting is not enough: Retention is essential. *Journal of NACTA*, ۱۸-۲۰.
۳۰. Moghadam, V., Vaez, M., & Akbari, N. (2012). Evaluation of macro economic in Iran with economic research using content analysis. *Economic Strategy*, 1 (1), 47-69 (in Persian).
31. Moodi, M., Sharifi Rad, Gh., Mostafavi, F., & Rezaeean, M. (2013). Is the phone interview can be a good way to collect information in health research?. *Journal of Health System Research*, 8 (2), 165-174 (in Persian).
32. Motlagh, M. A., Elhampoor, H., & Shakoornia, E. H. (2009). Factors affecting on educational failure of students in Ahwaz Medical

- University. *Iranian Journal of Medical Education*, 8(1) 91-99 (in Persian).
۳۳. Mutwol Lawrence, C. K., Cheserek Grace, J., Boit John, M., & Mining Pacifica, J. (۲۰۱۳). Socio-economic factors influencing participation and dropout of students in public secondary schools in marakwet District, Kenya. *Journal of Emerging Trends in Educational Research and Policy Studies (JETERAPS)*, ۴(۱), ۱۸۵-۱۹۰.
۳۴. Myers, B.E, Breja, L.M., & Dyer, J.E. (۲۰۰۴). Solutions to recruitment issues of high school agricultural education programs. *Journal of Agricultural Education*, ۴۵(۴).
۳۵. Najimi, A., Meftagh, D., & Sharifi Rad, Gh. (2012). Factors affecting on academic failure as Isfahan medical students. *Journal of Health System Research*, 7(6) 790-797 (in Persian).
۳۶. National Research Council (۱۹۸۸). *Understanding agriculture: New directions for education*. Washington, D. C.: National Academy Press.
۳۷. Noorshahi, N. (1997). Academic failure in higher education. *Journal of Research and Planning in Higher Education*, 13, 71-96 (in Persian).
۳۸. Pandey, S.K., & Welch, E.W. (۲۰۰۵). Beyond stereotypes: A multistage model of managerial perceptions of red tape. *Administration & Society*, ۳۷, ۵۴۲-۵۷۵.
۳۹. Park, T.D., & Rudd, R. (۲۰۰۵). A description of the characteristics attributed to students' decisions to teach agriscience. *Journal of Agricultural Education*, ۴۶(۳), ۸۲-۹۴.
۴۰. Pitman, J., & Herschell, P. (۲۰۰۲). *The senior certificate: A new deal*. Queensland Department of Education, Brisbane.
۴۱. Ryan, A.M., Horvath, M., & Kriska, S.D. (۲۰۰۵). The role of recruiting source informativeness and organizational perceptions in decision to apply. *International Journal of Selection and Assessment*, ۱۲(۴), ۲۳۵-۲۴۹.
۴۲. Saeedi Rezvani, M., Hassanzadeh, M., & Baghcoli, H. (2010). Job future analysis of engineering graduates in Ferdowsi University of Mashhad, The Conference of Engineering Education in 1404, 1-12 (in Persian).

۴۳. Shahabadi, A. (2003). Effect of economic and educational poverty on student's academic failure at the University of Yazd. *Population*, 10(41), 69-88 (in Persian).
۴۴. Speer, T.L. (۱۹۹۸). Agriculture education: A bumper crop of students. *Techniques: Making Education & Career Connections*, ۷۳, ۳۰-۳۲.
۴۵. Tamanaee Far, M.R., Niazi, M., & Amini, M. (2008). A comparative study of the factors affecting of educational failure of excellent and conditional students. *Journal of Behavior*, 14(24) 39-52 (in Persian).
۴۶. Teese, R. (۲۰۰۲). Early leaving in victoria: Geographical patterns, origins, and to the problem?, *Teachers College Record*, ۸۷(۳), ۳۷۴-۹۲.
47. Tofighi Darian, J. (2009). The necessity of improve the quality of higher education in Iran. 12th National Congress on Cooperation of Government, Universities and Industries for Development. 1-17 (in Persian). Retrieved from http://www.civilica.com/Paper-CCGUIND12-CCGUIND12_019.htm
۴۸. Thurmond, V.A. (۲۰۰۱). The point of triangulation. *Journal of Nursing Scholarship*, Thord Quarter, ۲۵۳-۲۵۸.
۴۹. Wildman, M., & Torres, R. M. (۲۰۰۱). Factors identified when selecting a major in agriculture. *Journal of agricultural education*, ۴۲(۲), ۴۶-۵۵.
۵۰. Wilson, V., & Edwards, L. (۲۰۰۱). Telephone interviewing in educational settings [Online]. Retrieved from: URL.
۵۱. Yadegarzadeh, Gh.R., Parand, K., Mohammadi Eghdam, M., & Rangin, H. (۲۰۱۰). Factors affecting on selection of mechanical engineering students in industrial Universities in 1387: The industrial universities in Tehran. Conference on Engineering Education in 1404, 1-13 (in Persian).
52. Zamanipoor, A. (2009). *Agricultural extension in the process of development*. Mashhad: Publisher: Tyhu. Edition: Third (in Persian).
53. Zamani, Gh., & Azizi Khalkheili, T. (2007). Analysis of views executive's managers toward employment of agricultural graduates. *Iranian Agricultural Extension and Education Journal*, 2(2) 73-86 (in Persian).

